

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ПОНЯТТЯ «ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА»

THE HISTORY OF THE CONCEPT OF "INFORMATION CULTURE"

У статті розглянуто швидкість розвитку інформатизації суспільства, адже щороку йде нечуваний прогрес у всіх сферах діяльності людини. Стрибокподібними темпами з'являються нові інформаційно-комунікаційні технології, які покращують наше життя, але одночасно перенасичують інформацією. Розкрито особливості того, як змінилося ставлення до суті інформації серед людей.

Розглянуто історію виникнення та розвитку в науковій думці поняття «інформаційна культура». Основний опорний зміст статті лягає на періодизацію становлення поняття «інформаційна культура» вітчизняної вченої Н.І. Гендіної, котра займалася вивченням інформаційної культури особистості. У статті пояснюється й аргументовано наведено причини розвитку та розширення значення поняття «інформаційної культури» у ході історичного контексту, які підходи до поняття виникали та які вчені були задіяні в дослідженні цього питання.

На першому етапі розвитку поняття «інформаційна культура» з'являються праці вченого й основоположника цього поняття Г. Воробіова, ставлення вчених та інших до значення поняття «інформаційної культури», та розкрито уміння та навички, які розумілися під обов'язковими для інформаційно-культурної людини.

На другому етапі з'являється думка про зв'язок поняття «інформаційної культури» з поняттями «алгоритмічна культура» та «комп'ютерна грамотність». Розкрито, чим ці поняття відрізняються та хто цими питаннями займався. Показано, що на цьому етапі вчені більше розвивали думку про особливості формування «інформаційної культури»

Третій етап пов'язується зміною ставлення до поняття «інформаційна культура» за допомогою культурологічного підходу. Але в цей період виникають інші підходи до поняття. Розглядається нові погляди щодо формування інформаційної культури особистості викладача. Особливо важливим стає застосування діяльнісного підходу при формуванні інформаційної культури. Зароджуються поняття щодо інформаційної культури не тільки особистості, а й суспільства. Виникає ряд різних значень та тлумачень цього поняття. Адже з'являється дедалі більше наукових робіт нашої країни і сусідніх.

Ключові слова: інформація, інформаційна грамотність, інформаційна культура, комп'ютерна грамотність.

The article deals with the speed of development of informatization of society, because every year there is an unprecedented progress in all spheres of human activity. New information and communication technologies will emerge at a dramatic pace that will improve our lives, but at the same time will overpower information. The peculiarities of how the attitude to the essence of information among people has been revealed.

The history of origin and development in scientific thought of the concept of "information culture" is considered. The main supporting content of the article lies on the periodization of the formation of the concept of "information culture" of the national scientist N.I. Gendina, who studied the information culture of the individual. The article explains and argues the reasons for the development and extension of the notion of "information culture" in the historical context, what approaches to the concept emerged and what scholars were involved in the study of this issue.

At the first stage of the development of the concept of "information culture" appeared the works of the scientist and founder of this concept G. Vorobiev, the attitude of scientists and others to the meaning of the concept of "information culture", and revealed the skills and competencies that were required for informational and cultural human. In the second stage, the idea of linking the concept of "information culture" with the concepts of "algorithmic culture" and "computer literacy" emerges. It is revealed how these concepts differ and who has dealt with these issues. It is shown that at this stage, scientists have developed more thought about the peculiarities of formation of "information culture".

The third stage is related to the change of attitude to the concept of "information culture" by means of a cultural approach. But during this period, other approaches to the concept emerge. New views on the formation of information culture of the teacher's personality are considered. Particularly important is the use of a proactive approach to the formation of an information culture. Notions of information culture are emerging not only for personality but also for society. There are a number of different meanings and interpretations of this concept. After all, more and more scientific works of our country and neighboring countries are appearing.

Key words: information, information literacy, information culture, computer literacy.

УДК 37.01

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-19-1-24>

Іващенко Б.І.,

аспірант кафедри педагогіки та менеджменту освіти

Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Ми живемо у світі, в якому нас постійно оточує інформація. Її багато, вона повсюдно й у великому обсязі, що навіть немалу частину ми просто не засвоюємо. Інформація нам надходить від багатьох джерел, які виникли з розвитком інформаційних і комунікаційних технологій, які раніше не існували або були менш розвинуті. Це і комп'ютер, інтернет, соціальні мережі (Facebook, Instagram, Вконтакте), смартфони, стрімінгові платформи (Twitch, Mixer) відеохостінги (Youtube,

Vimeo), месенджери (Whatsapp, Telegram, Viber), різні гаджети (старт-годинники, фітнес-трекери, пристрої-перекладачі), різні сервіси та додатки (гул-сервіси, компас, додатки громадського транспорту, GPS-навігатори), голосові асистенти (Гугл-асистент, Аліса, Сірі), нейромережі та технології штучного інтелекту, системи розумного будинку та бортові комп'ютери. Ще не забуваємо про досі існуючі телебачення, радіо та листування. І варто зазначити, що ще будуть виникати нові технології, як, наприклад, старт-окуляри, що зможуть у реаль-

ному часі давати інформацію суб'єкту про навколишнє середовище. Тобто ще більше і більше буде джерел інформації, і отже, більший її потік.

Враховувати ще потрібно те, що зі збільшенням інформаційної насиченості нашого життя достовірність інформації зазнала спаду. Адже в інформаційні джерела спокійно може долучатися інша людина, інформація стала доступніша і доступ до її редагування теж. Можна трохи спотворити інформацію, але щоб до неї більше було уваги, адже зараз важливіше актуальність інформації, її «хайповість», ніж правдивість. Це краще набирає перегляди та поширюється в масах.

Отже, для сучасного життя є доцільним і актуальним раціональне керування інформацією, що і входить у поняття «інформаційна культура».

Причинами виникнення інформаційної культури вважають: перехід інформації до найважливіших категорій суспільного розвитку, швидке зростання обсягу інформації, інформатизацію суспільства, встановлення інформаційного суспільства та розвиток інформаційних технологій. Враховуючи ці передумови, не дивно, що поняття інформаційна культура з'явилося в II пол.. ХХ ст., коли ці фактори проявлялися.

Виклад основного матеріалу. Для визначення проблеми формування інформаційної культури у процесі професійної підготовки важливим є аналіз історично-наукової літератури, який дозволить простежити підходи становлення і розвитку досліджуваного явища «інформаційної культури» в історичному аспекті.

В історії вітчизняних досліджень інформаційної культури виділяють три періоди (за Н. Гендіною): 1970–1980-ті рр.; 1980–1990-ті рр.; з 1990-х рр. дотепер.

Розв'язання проблеми формування інформаційної культури не характеризувалося дослідницьким інтересом до 70-х рр. ХХ ст. Його зростання наприкінці минулого і на початку теперішнього тисячоліття пояснюється інформатизацією суспільства та, відповідно, інформатизацією освіти. Для першого періоду характерними були спроби теоретичного обґрунтування й експериментального вивчення проблеми формування інформаційної культури особистості. Вперше термін «інформаційна культура» в науковій літературі з'явився в 1971 р. (Г. Воробйов, який, розглядаючи питання про інформацію, звернув увагу на узагальнююче використання інформації та на дотримання певних норм інформаційної поведінки, застерігаючи суспільство, що за відсутності застосування відповідних норм інформаційної поведінки будуть порушені режими роботи в суспільстві та будуть створюватися інформаційні «вакууми» й «есенції», але автор не сформулював визначення поняття «інформаційна культура»). Термін «інформаційна культура»

використовувався бібліографознавцями, бібліотекознавцями, книгознавцями [1].

Останні розуміли «інформаційну культуру» як бібліотечно-бібліографічну грамотність – комплекс знань, умінь і навичок читача, які забезпечують ефективну інформаційну діяльність: на основі знання асортименту наявних інформаційних продуктів, послуг і правил користування бібліотеками, вміння знайти в бібліографічних посібниках, каталогах і картотеках необхідні документи й оформити читацьку вимогу на них; вміння користуватися можливостями міжбібліотечного та міжнародного бібліотечного абонементу.

Питання «інформаційної культури» висвітлювалися у статтях бібліографів К. Войханської та Б. Смирнкової («Библиотекари и читатели об информационной культуре» 1974) і Е. Шапіро («О путях уменьшения неопределенности информационных запросов» 1975). Як наслідок, почали розглядатися уявлення про інформаційну культуру як сфери буття, пов'язаної з функціонуванням інформації в суспільстві та формуванням інформаційних якостей особистості; як науковий напрям та сфера діяльності [2].

Другий період характеризувався розширенням проблематики формування інформаційної культури.

Виникнувши у сфері бібліотечної та книжкової справи, концепція інформаційної культури в міру свого розвитку вбирала в себе знання з цілого ряду наук: теорії інформації, кібернетики, інформатики, семіотики, документалістики, філософії, логіки, культурології, лінгвістики та ін. [3].

Поняття «інформаційна культура» набуває категоріального статусу і використовується в широкому спеціально-науковому і філософському контексті, особливо у публікаціях А. Ракитова, Е. Семенюка. Були зроблені спроби повернути увагу наукової громадськості до феномену «інформаційна культура» як до раціональної й ефективної організації інтелектуальної діяльності особистості, а також діагностування рівня сформованості інформаційної культури особистості. Ці питання розглядалися у працях Г. Воробйова, А. Суханова, В. Виноградова [1].

Вони вважають, що критеріями сформованості інформаційної культури виступають: уміння адекватно формулювати свою потребу в інформації; ефективно здійснювати пошук потрібної інформації; вміння переробляти інформацію та створювати нову; вміння адекватно відбирати й оцінювати інформацію; наявність комп'ютерної грамотності.

Особливий вплив на наповнення поняття «інформаційна культура» новим змістом здійснили роботи фахівців у галузі інформатики, комп'ютерної техніки, інформаційних технологій. Доповнення відбувалося на основі понять «алгоритмічна культура» та «комп'ютерна грамотність», (які виникли

з активним застосуванням технічних засобів для роботи з інформацією) що широко використовувалися у 80-х рр. ХХ ст. у зв'язку з введенням у старші класи загальноосвітньої школи нового, маловідомого для широкого загалу людей і майже не розробленого предмету – Інформатики [4].

Найбільш повно поняття «алгоритмічної культури» розглянуто в роботах В.М. Монахова, А.О. Кузнецова, С.О. Бешенкова. Під «алгоритмічною культурою» школярів розуміється сукупність специфічних уявлень, умінь і навичок, пов'язаних з поняттям «алгоритму» і засобами його запису. Формування комп'ютерної грамотності вважалося однією з основних задач шкільного курсу інформатики 80-х рр.

Саме поняття «комп'ютерна грамотність» розумілося як:

- оволодіння навичками розв'язування задач за допомогою ЕОМ, уміння планувати дії та передбачати їх наслідки, розуміння основних ідей інформатики, уявлення про роль інформаційних технологій у житті суспільства;

- уміння ефективно використовувати обчислювальну техніку у всіх галузях людської діяльності;

- уміння читати, писати, малювати, шукати інформацію за допомогою ЕОМ;

- уміння будувати алгоритми обчислювальних, технологічних та інших типів процесів, програмувати на алгоритмічних мовах того чи іншого рівня, знання будови та принципів дії мікропроцесорних систем, засобів їх зв'язку із зовнішнім середовищем

- пристроїв введення (клавіатура, різноманітні датчики температури, тиску, загазованості повітря тощо) та виведення інформації (друкуючі пристрої, дисплеї, аналого-цифрові та цифро-аналогові перетворювачі), вміння застосовувати мікропроцесорну техніку в різноманітних галузях науки та виробництва, знання можливостей комп'ютерів і методів розв'язування задач за їх допомогою [4].

Вітчизняними вченими було розроблено підходи до формування не тільки комп'ютерної грамотності, а й комп'ютерної культури. А. Єршов і В. Монахов у комп'ютерну культуру включали, окрім комп'ютерної грамотності, знання і вміння розв'язувати інформаційні задачі.

М.І. Жалдак визначив головні компоненти основ інформаційної культури, які необхідно формувати в учнів шляхом використання засобів нових інформаційних технологій при вивченні предмета інформатики та інших навчальних предметів.

О.І. Бочкін поняття «інформаційної культури» розглядає у взаємозв'язку з поняттями «комп'ютерна грамотність та освіченість», називаючи їх трьома характеристиками якості навчання. Автор підкреслює, що між досягнутим рівнем засвоєння роботи на ЕОМ, грамотністю, освіченістю і культурою немає однозначних зв'язків [5].

Неоднозначним є підхід визначення нижньої вікової межі щодо використання основного засобу формування практичної сторони інформаційної культури – використання ПК. Якщо у 80-х рр. їх використання було передбачено у старших класах загальноосвітньої школи, то сьогодні починати систематичне вивчення інформатики з використанням комп'ютера методично виправдано з 6–7-ого класів, але є й прихильники більш раннього використання ПК, які вважають величчям часу використання комп'ютера в молодшій школі, спираючись на психологічні дослідження, вони знижують вікову планку до 5–6 років. Тобто, мова йде не про опосередковане ознайомлення з ЕОМ лише на рівні формування основних понять, а пропонується безпосереднє використання персонального комп'ютера з дитячого садка. Методисти, вчені дотримуються думки, що у молодшій школі використання комп'ютера може бути доцільним хіба що педагогом для демонстрації відповідних відеофрагментів на кіноекрані. Також суттєвою є думка про те, що після закінчення школи не буде істотних відмінностей у знаннях з будь-яких дисциплін, у тому числі і з інформатики, незалежно від того, коли почати вивчення предмета – з 6-го класу чи раніше.

У більшості досліджень із проблем формування інформаційної культури особистості (Г.Г. Воробйов, Г.А. Герцог, В.А. Каймін, Н.В. Огурцова, І.Г. Овчинникова, Г.О. Стародубова, С.О. Христочевський) інформаційна культура переважно розглядається ширше, ніж «комп'ютерна грамотність», але як і раніше зводиться до перерахування окремих знань і умінь і характеристиці окремих компонентів інформаційної культури особистості, які можна узагальнено описати як знання про її функціонування в інформаційному середовищі та вміння, навички, необхідні для взаємодії як традиційними засобами, так і засобами нових інформаційних технологій.

Інформаційна культура передбачає, що людина використовує інформаційні технології при вирішенні завдань, які він ставить для досягнення мети своєї діяльності. Комп'ютери та програмні засоби при цьому служать як засоби, на які спираються інформаційні технології. З їх допомогою людина може планувати послідовність дій, необхідних для досягнення поставленої мети. Він повинен вміти організувати пошук інформації, необхідної для вирішення завдання, з багатьох джерел (незалежно від місця їх розташування). Крім цього, інформаційно-культурна людина повинна вміти працювати з відібраною інформацією, структурувати її, систематизувати, узагальнювати і представляти у вигляді, зрозумілому іншим людям.

Вперше проблема інформаційної культури була поставлена в 1988 р (О.П. Суханов) Настільки коротка історія дослідження даної проблеми обу-

мовлює наявність в ній цілого ряду дискусійних питань, починаючи з самого поняття «інформаційної культури». Аналіз джерел різної професійної спрямованості показує, що інформаційна культура – поняття доволі широке і визначається на сучасному методологічному рівні неоднозначно.

Третій період характеризується осмисленням інформаційної культури з позицій інформаційної культурології. У 1990-ті рр. до формування теорії «інформаційної культури» долучаються представники таких наук, як культурологія, соціологія, психологія, семіотика, лінгвістика, естетика та ін. [1].

У цей період у вітчизняній науці відбулось становлення нової наукової дисципліни – інформаційної культурології, основаної на дослідженнях М.Г. Вохришевої. Підтвердженням цього стала робота В.О. Фокєєва, яка містила перелік публікацій з проблеми дослідження інформаційної культури та діапазон галузей наукового знання, що бере участь у розвитку та становленні нової дисципліни.

У 1990 р в м Новосибірську було видано збірник наукових праць «Інформатика і культура», де поняття «інформаційна культура» розглядається і досліджується як окремий і актуальний науковий напрям. Автори цього збірника ставили перед собою завдання розглянути закономірності інформатизації сучасного суспільства та шляхи становлення інформаційної культури, а також проблеми інтелектуальних систем в різних областях діяльності» [6].

В інформаційну культуру в широкому її розумінні крім чисто технічних навичок повинні входити і вміння висловлювати свої думки та ідеї в літературній, графічній і художній формі з використанням ЕОМ. Більш того, в цю культуру повинні входити і вміння спілкуватися і співпрацювати з іншими людьми»

Українські науковці В. Брижко, В. Мілітарьов, Л. Винарик, О. Щедрін, Е. Семенюк, В. Цимбалюк розглядають інформаційна культура як рівень розвитку інформаційних зв'язків у суспільстві і характеристику інформаційної сфери діяльності людей. Зокрема, Е. Семенюк визначає інформаційну культуру як інформаційний компонент людської культури в цілому, що об'єктивно характеризує ступінь розвитку інформаційної взаємодії і всіх інформаційних взаємовідносин у суспільстві; як інтегральне позначення рівня досконалості суспільства (людини) саме в інформаційній сфері діяльності.

Інформаційна культура педагога – особлива категорія і може розглядатися як складова частина культури педагогічної. Це сукупність стійких навичок ефективного застосування інформаційних технологій (традиційних і нових) і мотивації на їх застосування у професійній діяльності.

На думку В.Ф. Сухіної, інформаційна культура поки що є показником не загальної, а, скоріше, професійної культури, але з часом стане важливим

фактором розвитку кожної особистості. Г.М. Коджаспірова і О.Ю. Коджаспіров дають таке визначення: «Культура особистості інформаційна – звід правил поведінки людини в інформаційному суспільстві, способи і норми спілкування з системами штучного інтелекту, ведення діалогу в людино-машинних системах «Гібридного інтелекту», користування засобами телематики, глобальними і локальними інформаційно-обчислювальними мережами. Включає в себе здатність людини усвідомити і освоїти інформаційну картину світу як систему символів і знаків, прямих і зворотних інформаційних зв'язків, вільно орієнтуватися в інформаційному суспільстві, адаптуватися до нього» [7].

Нині є велика кількість визначень інформаційної культури. В даному випадку доцільно розглянути визначення В.А. Виноградова і Л.В. Скворцова, дане в двох аспектах. Інформаційна культура в широкому сенсі – це сукупність принципів і реальних механізмів, що забезпечують позитивне взаємодія етнічних і національних культур, їх з'єднання в загальний досвід людства. У вузькому сенсі слова це: оптимальні способи роботи зі знаками, даними, інформацією і подання їх зацікавленому споживачу для вирішення теоретичних і практичних завдань; механізми вдосконалення технічних засобів виробництва, зберігання і передачі інформації; розвиток системи навчання, підготовки людини до ефективного використання інформаційних засобів та інформації.

Сьогодні інформаційна культурологія активно розробляє теоретичні, історичні, організаційно-методичні, технологічні аспекти цієї проблеми. Як приклад можна привести дослідження останніх років, зокрема в розробці понятійної системи.

Так, наприклад, інформаційна культура визначається як галузь культури, пов'язана з функціонуванням інформації в суспільстві і формуванням інформаційних якостей особистості. І.Г. Хангельдієва стверджує, що «інформаційна культура – якісна характеристика життєдіяльності людини у сфері отримання, передачі, зберігання і використання інформації, де пріоритетними є загальнолюдські духовні цінності.

Психолого-педагогічний підхід (Е.П. Белінська, Г.О. Бордовський, Є.Н. Бондаревська, Ю.М. Бабаєва, О.Є. Войскунский, В.В. Серіков, І.С. Якиманська та ін.) зобов'язує при формуванні інформаційної культури враховувати індивідуальні та вікові особливості особистості, ступінь її інформаційної активності, комп'ютерної грамотності з метою забезпечення професійної самореалізації. Інформаційна культура розглядається дослідниками як здатність людини долучатися до інформаційних процесам, як інтегральне поняття, засноване на синтезі аудіовізуальної, логічної, понятійно-термінологічної, комунікаційної та мережевої різновидів культури, на системі морально-етичних норм і правил.

Зазначений підхід орієнтований на конкретного індивіда як суб'єкта міжособистісних і міжкультурних відносин, дозволяє за допомогою соціальної інформації формувати світоглядні установки особистості з метою:

1) підвищення рівня контактів із середовищем, які надають позитивний вплив на поведінку, зокрема на ступінь усвідомленості сприйняття потрібної інформації, на рівень її інтенсивного засвоєння і застосування;

2) формування ціннісних орієнтацій в аспекті стилю інформаційного поведінки;

3) діяльнісного освоєння інформаційно-комунікативних технологій.

Системний підхід (Л. фон Берталанфі, Е.Г. Юдін, І.В. Блауберг, В.М. Садовський, А.Д. Хол, Р.І. Фейджин та ін.) відображає загальний зв'язок і взаємну обумовленість явищ і процесів навколишнього соціокультурної дійсності, орієнтує на вивчення явищ як систем, які мають певний будову і специфічні закономірності функціонування.

Вищезгаданий підхід покликаний розглядати відносно самостійні компоненти інформаційної культури не ізольовано, а у взаємозв'язку і динаміці, що дозволяє виявляти інтегративні системні властивості і якісні характеристики даного поняття, забезпечувати цілісне уявлення про феномен інформаційної культури як про діалектичну єдність матеріальної та духовної культури, як про прояв інформаційних потреб окремих соціальних груп людей, як про процес реалізації інформаційно-комунікативних технологій, які відкривають можливості розвитку особистісного і професійного потенціалу.

Культурологічний підхід до вирішення проблеми використовував С.Д. Каракозов. Він спирається на культурологічні дослідження, які виділяють функції культури особистості, основні структурні складові культури людини (знання, норми, цінності і т. д.); процесуальний аспект культури особистості в єдності культуроосвоєння і культуротворчості; результат присвоєння культури людиною, що виражається у взаємозв'язку навченості, вихованості та рівня розвитку.

Культурологічний підхід (О.А. Орлова, А.Я. Флієр, С.М. Оленєв, Н.І. Гендина та ін.), будучи універсальною характеристикою соціокультурної діяльності особистості, націлений на пізнання її як суб'єкта культури, що визначає соціально-інформаційну програму і спрямованість її життєдіяльності. З точки зору культурологічного підходу, інформаційна культура формує спрямованість особистості, насамперед світоглядні установки, культурні потреби та ціннісні орієнтації індивідуума по відношенню до інформації, а також культурний імунітет, що полягає в інформаційній самозахисту інтелект.

На думку сучасних вчених (Н.І. Колкова, І.Л. Скіпор, Г.О. Стародубова А.В. Уразова та ін.), соціо-

логічний підхід до поняття особистості як суб'єкта інформаційної культури включає в себе:

а) вміння користуватися сучасними засобами вилучення, обробки і систематизації знань;

б) розуміння сутності і ролі інформаційних процесів у природі і суспільстві;

в) навички застосування інформаційного підходу в аналізі об'єктів і явищ в суспільстві;

г) здатність працювати з різними джерелами інформації;

д) володіння основами аналітико-синтетичної переробки інформації і багато інше.

Специфіка соціокультурного підходу (М.А. Аріарський, Ю.А. Акуніна, О.І. Григор'єва, І.О. Герасимова, М.М. Ярошенко, А.П. Марков та ін.) до визначення поняття «інформаційна культура особистості» складається:

– у гармонізації духовного світу особистості у процесі оволодіння соціально значущою інформацією;

– у здатності до соціальної адаптації в динамічно мінливих економічних, політичних, загальнокультурних умовах;

– у самостійності інтерпретації отриманої інформації;

– у розвиненому критичному мисленні;

– у виборі видів соціально-культурної діяльності в інформаційному суспільстві як складової частини формування культури особистості

Інформаційна культура органічно входить у реальну частину суспільного життя, надаючи їй нову якість. Вона призводить до зміни багатьох сформованих соціально-економічних, політичних і духовних уявлень, вносить якісно нові риси в спосіб життя людини.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Шелестова А.М. Інформаційна культура. 2016. URL: <http://ube.nlu.org.ua/article/Інформаційна%20культура>.
2. Глушак О.М. Становлення проблеми формування інформаційної культури у педагогічній теорії та практиці. Київський університет імені Бориса Грінченка, 2017.
3. Ершов А.П. Інформація: від комп'ютерної грамотності учнів до інформаційної культури. *Комуніст*. 1982. № 2. С. 82–92.
4. Гладченко О.В. Формування інформаційної культури студентів вищого навчального закладу фінансового профілю. НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2003.
5. Коваль Т.С. Розвиток змісту поняття «інформаційна культура особистості». *Вісник ТГПУ*. 2007. № 7.
6. Тепла Н.А. Критерії та рівні сформованості інформаційної культури студентів технічних спеціальностей. *Наука і школа*. 2011.
7. Антонова С.Г. Інформаційна культура особистості: питання формування. *Вища освіта Росії*. 1994. № 1. С. 82–89.